

УДК 346.3(477)

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВІРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ЯК НАПРЯМ ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Milash V.С.

ECONOMIC CONTRACT LAW OF UKRAINE EUROPEANIZATION AS A LAW INTEGRATION LINE

Milash V.

Стаття присвячена питанням європеїзації господарського договірного права України в контексті євроінтеграції. Особлива увага зосереджується на розумінні сутності та співвідношенні процесів уніфікації та гармонізації у сфері договірного права та їх результатах.

Ключові слова: європеїзація, уніфікація, гармонізація, євроінтеграція, європейське договірне право, принципи європейського договірного права, м'яке договірне право.

Постановка проблеми. У епіцентрі уваги сучасної європейської наукової спільноти перебуває феномен європеїзації, детермінований впливом європейських інтеграційних процесів на національні інституційні системи як країн-членів Європейського Союзу (ЄС), так й країн, які прагнуть інтегруватися до нього (європеїзація економічних та політичних систем, європеїзації сучасного суспільства, європеїзація права, судової системи, європеїзації вищої освіти, медичної системи тощо). Разом з тим, на сьогодні ще не сформовано загальне визначення поняття «європеїзація», а його вивчення з часом виокремилось у самостійний науково-дослідницький напрям. Аналіз основних підходів («висхідного» та «низхідного») та концепцій («внутрішньої» і «зовнішньої» європеїзації) щодо розуміння феномену європеїзації, дозволяє у найбільш узагальненому вигляді його репрезентувати як процес орієнтації (переорієнтації) державної політики у різних сферах

суспільного життя, як у країнах членах ЄС, так й країнах, що прагнуть приєднатися до ЄС, на європейські принципи, норми та стандарти, які поступово стають «національною складовою» політики цих країни, зокрема й України, як асоційованого члена ЄС.

Стан дослідження. Окремим аспектам проблематики європеїзації договірного права присвячено праці Акіменко Ю.Ю., Блажівської О.Є., Гайдуліна О.О., Димінської О.Ю., Харитонова Є.О. та інших. В той же час повномасштабне дослідження цієї проблематики, зокрема з позицій господарського права, потребує проведення її подальших господарсько-правових досліджень.

Саме тому метою статті є дослідження сутності європеїзації господарського договірного права України та формулювання теоретичних висновків і пропозицій щодо розвитку означеного вектору модернізації правового регулювання договірних відносин у сфері господарювання.

Виклад основного матеріалу. Європеїзація договірного права є одним із напрямів правової інтеграції, що ґрунтується на процесах уніфікації та гармонізації принципів та норм, спрямованих на упорядкування усіх стадій існування договірних відносин. Утім, аналіз наукових підходів дозволяє стверджувати про відсутність на доктринальному рівні єдності щодо визначення самих термінів «уніфікація права» і «гармонізація права» та відносно характеру їх співвідношення.

Термін «уніфікація» (походить від латин. *unīe facere* – робити єдиним) означає приведення до одноманітності. Уніфікація права пов'язана зі створенням однакових (уніфікованих) норм у внутрішньому праві різних держав. За однією з точок зору головною особливістю уніфікації є існування її двох стадій: на першій стадії в межах співробітництва держав створюється комплекс відповідних правових норм, міжнародно-правові обов'язки забезпечення застосування яких беруть на себе держави (правовими формами цієї стадії є міжнародні договори, конвенції, угоди та інші види актів міжнародного характеру); друга стадія уніфікації права пов'язана із сприйняттям міжнародно-правових норм національним правом (правовими формами цієї стадії є відповідні закони та підзаконні акти, за допомогою яких здійснюється національно-правова імплементація) [1, с. 175-178]. При цьому положення міжнародних договорів та конвенцій можуть тільки визначати межі, в рамках яких країни - учасниці на національному рівні повинні закріплювати відповідні принципи та/або формулювати правові норми. Означена конвенційна уніфікація має на меті лише досягнення подібності в регулюванні відповідних видів суспільних відносин завдяки зближенню положень національних законодавств. Також існує погляд на міжнародну уніфікацію права як на процес характерний для низки

міжнародних організацій під егідою яких відбувається розробка різного роду керівництв зі складання окремих видів контрактів, типових контрактів, загальних умов укладення та виконання договорів модельних і одноманітних законів, зводів принципів, правил та звичаїв тощо [2, с. 209]. У цьому разі уніфікацію розглядають як процес непрямого (опосередкованого) впливу міжнародної системи на міжнародне приватне право окремих держав через акти рекомендаційного характеру [3, с. 30-32]. Ряд дослідників виокремлюють нормативно-правову (законодавчу) уніфікацію, що є характерною для міжнародних об'єднань, союзів (зокрема для Європейського Союзу) в результаті нормотворчої діяльності органів яких на території цих об'єднань, союзів формується уніфіковане право [4, с. 10; 3, с. 26]. Прикладом приватноправової уніфікації європейського договірного права є Загальноєвропейський закон про продажі (*Common European Sales Law [CESL]*), прийнятий Європейською комісією у 2011 році та рекомендований у 2013 році комітетом Європейського парламенту з правових питань до застосування як рамковий міжнародний акт.

Термін «гармонізація» (походить від грец. *harmonia* - зв'язок, стрункість, відповідність) використовується для позначення співрозмірності і впорядкованості частини і цілого та відображає у собі єдність, багатогранність, злагодженість форми і змісту об'єкта. Гармонізація права спрямована на зближення права різних держав, усунення або зменшення відмінностей у правовому регулюванні, узгодження загальних підходів та концепцій, спільних правових принципів.

На сторінках наукової періодики розкривають співзв'язок понять «уніфікація» і «гармонізація» через відмінності в: правовому оформленні цих процесів; кінцевій меті регулювання; колі суб'єктів

правотворення; співвідношенні з національним правом тощо. Так, існує точка зору на уніфікацію як на процес, що призводить до створення у внутрішньому праві різних держав однакових (уніфікованих) норм, які в національному праві виступають як спеціальні. Натомість гармонізацію визначають як процес, який веде лише до усунення протиріч, та передбачає створення адаптованих до національної правової системи норм, які застосовуються в загальному порядку. За іншим поглядом гармонізація є ширшим поняттям, яке включає в себе уніфікацію права як частину процесу гармонізації, спрямованого на зменшення розбіжностей між національними правовими системами шляхом визнання спільних для них загальних принципів права (у цьому контексті міжнародна уніфікація є одним із засобів гармонізації). Існує також погляд на гармонізацію як на одну із складових процесу уніфікації права, що спрямовано на зближення правового регулювання відповідних відносин в різних країнах не шляхом запровадження єдиної міжнародної норми, а за допомогою альтернативних (субсидіарних) джерел регулювання [5, с. 95-98]. Прикладами таких джерел є: Міжнародний кодекс поведінки у сфері передання технологій, підготовлений Конференцією ООН з торгівлі та розвитку; Міжнародний кодекс рекламної діяльності МТП, Кодекс маркетингових досліджень МТП, Кодекс діяльності зі стимулювання продажів МТП, Кодекс прямого розсилання поштою та торгівлі з каталогів МТП, Кодекс безпосередніх (прямих) продажів МТП тощо; розроблені МТП модельні (типові) договори: про комерційне представництво, про реалізацію товарів дистрибуторами, про міжнародну комерційну концесію (франчайзинг), про придбання товарів для подальшого перепродажу; «Правові поради» Комісії ООН з міжнародного торгового права

(ЮНСІТРАЛ) для укладання міжнародних зустрічних торговельних угод, а також для укладання міжнародних контрактів на будівництво промислових об'єктів; «Поради» Міжнародного інституту з уніфікації приватного права (УНІДРУА) щодо організації міжнародної мережі комерційної концесії (франчайзингу); Типовий договір про міжнародну купівлю-продаж товарів, що швидко псуються, підготовлений Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) тощо. Інакше кажучи, уніфікація призводить до встановлення однакових норм, джерелом яких є двосторонні або багатосторонні міжнародно-правові акти універсального або регіонального характеру, тоді як гармонізація опосередковується «м'яким правом».

Нарешті, існує думка про синонімічність понять «гармонізація» та «уніфікація», яка, на наш погляд, є виправданою відносно неконвенційної (незаконодавчої) уніфікації, що здійснює гармонізуючий вплив на зміст правового регулювання цілої низки країн через «м'яке право». Незважаючи на широке використання у науковому обігу терміну «м'яке право» (soft law), останній немає єдиного загального визначення. Органи ЄС в своїй практиці виходять з розмежування зобов'язань, які випливають з нормативно-правових актів та актів «м'якого права», що не містять юридичних зобов'язань. Такі акти мають загальний характер і покликані поступово заповнювати прогалини у законодавстві та приводити уже існуючі норми права у відповідність до висунутих органами ЄС вимогами і стандартами та слугувати базисом для імплементації в національне право певних приписів або фіксувати тимчасові попередні домовленості без прив'язки до обов'язкової сили. Так, до актів «м'якого права» Європейського Союзу належать зелені книги, білі книги, резолюції

Європейського Парламенту, кодекси поведінки, рекомендації, повідомлення Європейської комісії, акти Європейського омбудсмена, програми майбутньої політики ЄС, плани дій органів ЄС, а також інші акти які можуть приймати форму висновків, резолюцій, декларацій [6, с. 340-346]. Сьогодні термін «м'яке право», який первісно використовувався тільки в міжнародному праві, фактично «вийшов» за його межі. Нині ним позначають неофіційні (позаюридичні) джерела (форми) права, незалежно від спрямованості норм, які вони закріплюють, на регулювання відносин з «іноземним елементом» чи без нього. Звісно йдеться про право, що має недержавне походження, тобто є «продуктом» суспільства для регулювання різних сфер життєдіяльності якого воно використовується. Сучасне «м'яке договірне право» існує на двох рівнях (міжнародному та національному рівнях), які представлено правовою доктриною, торговими звичаями, узвичаєннями, заведеним порядком, переддоговірними угодами, що не мають юридичної сили (як-то угода про наміри, меморандум про взаєморозуміння), формулярним правом (за винятком договірних проформ, розроблених та затверджених як нормативно-правові акти) тощо.

Сучасні вітчизняні дослідники відзначають, що європеїзація договірного права фактично відбувається двома шляхами: через забезпечення ефективного механізму правового регулювання окремих інститутів договірного права в межах директив та регламентів; через напрацювання необов'язкових приватних кодифікацій загальних правових принципів і типових законів («м'яке право»), які у поєднанні утворюють сучасний потік уніфікації договірного права [3, с. 33].

Договірні відносини за участю споживачів регулюються переважно

Директивами Європейського Парламенту та Ради, що спрямовані на встановлення високого рівня захисту споживчих прав задля вільного руху товарів на внутрішньому ринку ЄС. Результатом нормативно-правової (законодавчої) уніфікації цих питань є низка Директив Європейського Парламенту та Ради, зокрема: про захист споживачів щодо контрактів, що укладені поза діловими приміщеннями (№ 85/577/ЄЕС від 20 грудня 1985 р.); про організовані туристичні подорожі, відпочинок з повним комплексом послуг та комплексні турне (№ 90/314/ЄЕС від 13 червня 1990 р.); про недобросовісні умови у споживчих контрактах (№ 93/13/ЄС від 5 квітня 1993 р.); про захист споживачів стосовно дистанційних контрактів (№ 97/7/ЄС від 20 травня 1997 р.); про захист споживачів при зазначенні цін на товари, що пропонуються споживачам (№ 98/6/ЄС від 16 лютого 1998 р.); про певні аспекти продажу споживчих товарів та відповідні гарантії (№ 99/44/ЄС від 25 травня 1999 р.); про дистанційну торгівлю та фінансові послуги споживачам (№ 2002/65/ЄС від 23 вересня 2002 р.); про кредитні угоди для споживачів (№ 2008/48/ЄС від 23 квітня 2008 р.) тощо.

На рівні вищеозначених Директив ЄС отримали визнання: принцип недопустимості виключення або обмеження споживчих прав (за яким договори, що виключають або обмежують відповідні права споживача, є для нього необов'язковими); принцип відповідності товару договору (за яким продавець зобов'язаний передати споживачеві товар, який відповідає умовам договору, та несе відповідальність перед споживачем за будь-який брак відповідності, що існує на момент передачі товару); принцип прозорого та точного забезпечення переддоговірної інформації споживачу при укладенні договорів; принцип заборони недобросовісних комерційних практик (дій та бездіяльності, які вводять споживача в

оману), а також агресивної комерційної практики (використання приставань, примусу і зловживання впливом) тощо.

Договірні відносини у сферах державних закупівель та концесії регулюються Директивами: про застосування процедур оскарження рішень про присудження договорів закупівлі товарів та робіт за державні кошти (№ 89/665/ЄЕС від 21 грудня 1989 р. зі змінами від 2007 р.); про застосування процедур оскарження рішень про присудження договорів закупівлі товарів та робіт за державні кошти щодо здійснення закупівельних процедур установами, які працюють у сферах водопостачання, енергетики, транспорту та телекомунікацій) (№ 92/13/ЄЕС від 25 лютого 1992 р. зі змінами від 2007 р.); Директива щодо закупівель в сфері оборони (№ 2009/81/ЄС від 13 липня 2009 р.); про здійснення державних закупівель в державному секторі (№ 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 р.); щодо закупівель в сфері комунального господарства (№ 2014/25/ЄС від 26 лютого 2014 р.); щодо укладання договорів концесії (№ 2014/23/ЄС від 26 лютого 2014 р.); про електронне інвойсування (е-інвойсування) в державних закупівлях (№ 2014/55/ЄС від 16 квітня 2014 р.).

Означені Директиви закріплюють: принципи прозорості та рівного ставлення, пропорційності та взаємного визнання, вільного руху товарів та послуг та принцип заборони кількісних обмежень на імпорту та експорту та всіх заходів, що мають еквівалентний ефект до кількісних обмежень тощо.

Разом з тим, основу європеїзації комерційного договірної права становить неконвенційна (незаконодавча) уніфікація, результатом якої є неофіційні кодифікації та інші юридично необов'язкові документи, підготовлені міжнародними організаціями та/або комісіями з провідних практиків та науковців, що спеціально створені для

проведення доктринальної гармонізації. Так, під егідою УНІДРУА (Міжнародного інституту уніфікації приватного права) розроблено *Принципи міжнародних комерційних договорів* (PICC), які становлять собою універсальний підхід до права міжнародної торгівлі та закладають визнані усіма правовими системами базові основи укладання й виконання міжнародних комерційних договорів. Принципи PICC побудовані у формі статей, що супроводжуються детальним коментарем, що містить приклади, короткі судові справи, і порівняльні примітки, що дають огляд національних законів та міжнародних положень за кожним конкретним питанням. Незважаючи на спрямованість Принципів на регулювання відносин, що виникають в процесі укладання та виконання міжнародних комерційних договорів, в коментарях до них звертається увага на відсутність будь-яких перешкод для приватних осіб застосовувати їх до суто внутрішніх договорів. Однак таке застосування може бути обмежено імперативними нормами внутрішнього права, що регулює договір.

На сьогодні існує декілька редакцій Принципів PICC (1994 р., 2004 р., 2010 р.). Про визнання Принципів PICC міжнародним діловим співтовариством свідчить і те, що вони передбачені як право, що підлягає застосуванню, у цілій низці типових договорів (стандартних проформ), розроблених відомими міжнародними організаціями. Положення Принципів PICC можуть застосовуватися до будь-яких видів міжнародних комерційних договорів: якщо сторони безпосередньо обрали їх як регулятор своїх договірних відносин, або зазначили, що їх договірні зв'язки мають регулюватися загальними принципами права чи *Lex mercatoria*; якщо сторони не обрали право, що регулює договір (у випадку коли міжнародний комерційний арбітраж під час

розгляду справи дійшов висновку про намір сторін виключити дію будь-якого національного права або коли договір має зв'язки з багатьма країнами, жоден з яких не є домінуючим для обрання права відповідної країни з виключенням дії права інших країн).

Означений документ закріплює наступні основоположні принципи: свободи договору; відкритості міжнародним звичаям; обмеження числа випадків, коли існування та юридична сила договору можуть оспорюватися, або договір може бути достроково припинено; дотримання добросовісності в міжнародній торгівлі, як на етапі переговорів, так і під час виконання договорів; забезпечення стабільності домовленості за договором з відкритими умовами при виникненні битви «проформ», при первісній неможливості виконання та за інших обставин; забезпечення захисту сторони проти недобросовісності у вигляді можливості анулювання договору при наявності серйозної невідповідності прав та обов'язків однієї сторони порівняно з іншою, якщо таку перевагу досягнуто за рахунок слабкості або обмеження прав іншої сторони.

Принципи РІСС можуть використовуватися для тлумачення та заповнення міжнародних уніфікованих правових документів та національного законодавства, а також служити моделлю при розробці законодавства у сфері загальної частини договірної права або положень щодо окремих різновидів угод. Найбільш корисними ці Принципи є для країн, які не мають розвиненої системи правових норм про договори, але мають намір модернізувати її відповідно до сучасних міжнародних стандартів [7, с. 1-7].

Однією з головних неурядових уніфікацій приватного права є *Принципи європейського договірної права* (PECL), які підготовлені Комісією з європейського договірної права під головуванням датського професора Оле Ландо. Означений

документ складається з трьох частин, перша частина в редакції 1995 та 1998 рр., друга – в 1998 р., третя – в 2002 р. Згідно до статті 1:101 Принципів PECL вони призначені для застосування як загальні правила договірної права в Європейському союзі. Принципи PECL можуть застосовуватися у випадках, коли сторони погодилися включити їх у свій договір або домовилися, що їх договір буде регулюватися такими Принципами; домовилися, що їх договір буде регулюватися «загальними принципами права», «lex mercatoria» або іншими аналогічними положеннями; або не обрали ніякої правової системи або законодавства для регулювання їх договору. Ці Принципи можуть застосовуватися для врегулювання питань, що виникли, якщо правопорядок або норми застосовного права не роблять цього. Якщо застосовне право не передбачає іншого, сторони можуть передбачити, що їх договір регулюється цими Принципами, а національні обов'язкові норми не застосовуються. Однак застосовуються ті обов'язкові норми національного, наднаціонального і міжнародного права, які, згідно з відповідними нормами міжнародного приватного права, є застосовними, незалежно від права яким регулюється договір.

Принципи європейського договірної права, як і Принципи УНІДРУА, побудовані у формі статей, що супроводжуються детальним коментарем, що містить приклади, короткі судові справи, і порівняльні примітки, що дають огляд національних законів та міжнародних положень за темою. Означений документ закріплює основоположні засади (принцип) договірної права, серед яких: свобода договору; сумлінність і чесна ділова практика; розумність; обов'язковість укладеного договору для його сторін; розумність; обов'язковість співпраці сторін; необов'язковість письмової форми договору;

можливість відкликання оферти до її акцепту; допустимість поступки вимоги, переведення боргу, а також зарахування вимог; недійсність договору, що суперечить принципам, котрі визнані основними законами країн-членів Європейського Союзу тощо. Передбачається, що з часом Принципи PECL стануть однією з частин Європейського (цивільного) кодексу (приватного права). На сьогодні Принципи PECL становлять собою основи договірного права країн ЄС, які можуть застосовуватися до будь-яких договорів, що укладаються в країнах ЄС, включаючи й споживчі угоди [8, с. 14, 21-22].

Відомим прикладом європейської неконвенційної уніфікації (гармонізації) є *Принципи, визначення та модельні правила європейського приватного права. Проект загальної довідкової схеми* (Принципи європейського приватного права DCFR). Принципи DCFR є науковим текстом, який створено зусиллями декількох тематичних дослідницьких груп з представників європейських університетів та НДІ усіх держав – учасниць ЄС. Підготовлені такими групами матеріали рецензувалися комісіями із зовнішніх експертів, та передавалися на кінцеве обговорення Керівній групі.

Останнє видання DCFR складається зі вступу, загального огляду керівних принципів, що лежать в основі модельних норм, блоку дефініцій та модельних норм, структурно розподілених на 10 книг. Книга I Принципів DCFR має назву «Загальні положення», в ній розглядаються такі поняття як добросовісність, чесна ділова практика, розумність, споживач, підприємець, письмова форма та інші аналогічні терміни. Книга II Принципів DCFR «Договори та інші юридичні акти» має 9 глав, в яких розглядається змішані договори, окремі види договірних умов (примірні умови, спеціально не узгоджені умови), переддоговірні обов'язки,

представництво; процедурні аспекти укладання договорів; підстави недійсності тощо. Книга III Принципів DCFR «Обов'язки та відповідні права» має 7 глав, в яких визначаються: підстави та порядок зміни або припинення зобов'язань, виконання зобов'язань, засоби захисту від невиконання, множинність боржників та кредиторів, зміна осіб в зобов'язанні, залік та співпадіння боржника та кредитора в одній особі, позовна давність тощо. Книга IV Принципів DCFR «Окремі договори та права й обов'язки, що випливають з них», в якій розглянуто договори купівлі-продажу, оренди, зберігання, будівельного підряду та підряду на виконання проектних робіт, а також договори про надання інформаційних та консультаційних послуг, медичних послуг, агентські договори, договори доручення, франчайзингу та дистрибуції, договори дарування, займу тощо. Книга VI Принципів DCFR «Позадовірня відповідальність за шкоду, спричинену іншій особі» складається з 7 глав; Книга VII DCFR «Безпідставне збагачення» має також 7 глав; Книга VIII Принципів DCFR «Набуття та втрата права власності на речі» утворюється з 7 глав; Книга IX Принципів DCFR «Реальні забезпечення, обтяжуючі рухоме майно» має 7 глав; Книга X Принципів DCFR «Трасті» - 10 глав.

Означений документ вбачає під принципами фундаментальні, основоположні, абстрактні ідеї, серед яких закріплює принципи свободи договору, безпеки (гарантування), справедливості та ефективності тощо. Положення Принципів DCFR максимально позбавлені «національної» залежності та відображають сучасні підходи до змісту найбільш затребуваних інститутів зобов'язального права (їдеться про сферу як договірних, так і позадоговірних зобов'язань) та уособлює його сучасну систему [9, с. 4-16].

Академія юристів з європейського приватного права (Academy of European Private Lawyers), яку засновано у 1992 році, стала розробником *Кодексу європейського договірнього права* (ЕСС). У ст. 1 Статуту Академії зазначено, що її метою є сприяння уніфікації та забезпечення єдності тлумачення європейського договірнього права у дусі конвенцій Європейського Співтовариства, за допомогою наукових розвідок, а також сприяння розвитку правової культури, що веде до об'єднання Європи. Кодекс європейського договірнього права складається з двох Книг: Книга I під назвою «Загальні положення про договори» має одинадцять розділів; Книги II - «Окремі види договорів» поки що має єдину частину («Продаж»). На офіційному сайті Академії зазначено, що триває робота над другою книгою Кодексу, яку присвячено окремим видам договорів, однак яким саме – не уточняється. До даного часу Кодекс ЕСС залишається незавершеним актом [10, с. 12-14].

Центром транснаціонального права (CENTRAL) підготовлений *Звід принципів, правил та вимог lex mercatoria* (Принципи CENTRAL/СЕНТРАЛ), який постійно оновлюється та доповнюється (редакції 2003 р., 2008 р., 2013 р.). Зазначений Центр спеціально утворено для кодифікації «нового торгового права» західноєвропейськими фахівцями з міжнародного торгового права та міжнародного комерційного арбітражу. Коментарі та матеріали до Принципів CENTRAL постійно публікуються на спеціальному сайті («вільній дослідницькій та кодифікаційній платформі транснаціонального права») [11].

Варто зазначити, що на даний час у колі науковців відсутня загальна думка щодо правової природи вищезазначених документів, які називають: системою наднаціональних або транснаціональних загальних принципів права; *lex mercatoria*;

актами неконвенційної (незаконодавчої) уніфікації; зводами базових положень про договірні зобов'язання; набором м'яких правил у сфері укладання та виконання договорів; актами міжнародних торгових звичаїв; договірним субправом; доктринальними джерелами тощо.

Згідно до ч. 1 ст. 6 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності при складанні тексту зовнішньоекономічного договору (контракту) мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації, правила міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо та у виключній формі цим та іншими законами України [12; ст. 377]. Фактично йдеться про право сторін на використання означених актів шляхом дублювання їх положень у тексті договору. При цьому статті 32 та 43 ЗУ «Про міжнародне приватне право» визначає можливість вибору як права, що підлягає застосуванню до зовнішньоекономічного договору, права певної держави, а не транснаціонального права у вигляді принципів європейського договірнього права, закріплених у публікаціях міжнародних організацій (*lex mercatoria*). Крім того, у ст. 44 означеного Закону, присвяченій порядку вибору права, що застосовується до зовнішньоекономічного договору за відсутності згоди його сторін про вибір права [13; ст. 422], також не йдеться про можливість обрання як регулятора договірних відносин збірок принципів європейського договірнього права. Утім сучасний європейський підхід виходить, по-перше, з можливості посилання у тексті зовнішньоекономічного договору на *lex mercatoria*, *law merchant*, «м'яке право», загальні принципи договірнього права і т. ін., що може розцінюється арбітром як посилання на одну або декілька неофіційних кодифікацій у сфері договірнього права, зокрема зводів принципів договірнього права;

по-друге, означені акти та принципи, що містяться в них, можуть виступати як регулятори відносин, коли сторони зовнішньоекономічного договору прямо або опосередковано відмовилися від застосування відповідної національної правової системи, тобто здійснили так звані негативний вибір права (negative choice) [14, с. 4-10].

Висновок. В умовах поглиблення європейської інтеграції, функціонування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ВЗВТ), що має за мету забезпечення вільного руху товарів і послуг на території України та ЄС, викликає необхідність створення гармонізованої правової надбудови, у тому числі договірно-правових засад функціонування єдиного економічного простору. Відтак важливого значення набувають процеси європеїзації договірного права та залучення України, як асоційованого члена ЄС, до цих процесів. Останні мають за мету формування спільних підходів та концепцій розвитку національних договірних законодавств членів ЄС, вироблення загальних принципів договірного права та встановлення схожих за змістом норм. Отже, європеїзація договірного права України повинна здійснюватися насамперед через уніфікацію принципів правового регулювання договірних відносин та їх орієнтацію на принципи «європейського типу», які характеризують зміст договірного права та є «розщепленими» у ньому «наскрізними ідеями». У свою чергу, практична спрямованість принципів європейського договірного права полягає у тому, що вони: (1) мають регулюючу дію як джерело права (можуть бути обрані як регулятор прав та обов'язків сторін за зовнішньоекономічним договором, а загально визнані принципи свободи договору, обов'язковості договору, добросовісної та чесної ділової практики і т. ін. застосовуються до господарського договору

незалежно від волевиявлення його сторін; (2) використовуються як спосіб заповнення прогалін (аналогія права) національного права та міжнародних уніфікованих правових актів (міжнародних договорів, конвенцій тощо); (3) враховуються під час розроблення нових або змінення старих нормативно-правових актів у сфері укладання та виконання договорів (європеїзація вітчизняного договірного права як напрям правової інтеграції); (4) є ціннісними орієнтирами, що формують загальні засади правового регулювання договірних відносин, відповідно забезпечують системність договірного права та створюють ґрунт для гармонізації (узгодження) окремих положень вітчизняного законодавства в частині регулювання господарсько-договірних зав'язків; (5) використовуються під час тлумачення змісту норми права або змісту умов договору (що є субсидіарним застосуванням принципів, яке слід відрізнити від аналогії права).

Література:

1. Международное частное право : учебник / Под. ред. Г.К. Дмитриевой. – М.: Проспект, 2000. – 656 с.
2. Богуславский М. М. Международное частное право : учебник [Текст] / М.М. Богуславский ; 3-е изд. перераб. и доп. – М.: Юристъ, 1998. – 408 с.
3. Димінська О. Ю. Перспективи уніфікаційного вектору європеїзації договірного права / О. Ю. Димінська // Міжнародний конгрес європейського права: Збірн. наук. праць. – Одеса : Фенікс, 2017. – С. 31-34.
4. Вилкова Н. Г. Методы унификации права международных коммерческих контрактов / Н. Г. Вилкова // Государство и право. – 1998. – № 7. – С. 73-78.
5. Яценко К. Уніфікація правових норм та гармонізація національних законодавств як способи наближення правового регулювання в державах-членах Європейського Співтовариства /

К. Яценко // Український часопис міжнародного права. – 2002. – № 3. – С. 95-103.

6. Грималюк П. О. Загальний аналіз актів «м'якого права» («soft law») у праві Європейського Союзу / П. О. Грималюк // Прикарпатський юридичний вісник. – Вип. 3 (6). – 2014. – С. 340-349.

7. Принципы международных коммерческих договоров Унидруа / пер. с англ. А.С. Комарова. – М.: Статут, 2006. – 735 с.

8. Принципи європейського договірного права. Коментарі та рекомендації / пер. з англ. ТОВ «Асоціація експортерів і імпортерів «ЗЕД»». – К.: Асоціація «ЗЕД», 2013. – 304 с.

9. Модельные правила европейского частного права / пер. с англ.; науч. ред. Н.Ю. Рассказова. – М.: Статут, 2013. – 989 с.

10. Белов В. А. Кодекс европейского договорного права — European Contract Code: общий и сравнительно-правовой комментарий. В 2 кн. Книга 1 / В. А. Белов. – М.: Издательство Юрайт, 2017. – 308 с. – Сер.: Профессиональные комментарии.

11. Електронний ресурс. Режим доступу: www.trans-lex.org

12. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

13. Про міжнародне приватне право: Закон України 23 червня 2005 р. № 2709-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.

14. Дроздов-Тихомиров А. А. Своды принципов договорного права как инструмент регулирования сделок в международном коммерческом обороте: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (специальность 12.00.03) / А. А. Дроздов-Тихомиров. – М., 2011. – 26 с.

References:

1. International private law: Textbook / edited by G. K. Dmitrieva. - M.: Prospect, 2000. - p.656

2. Boguslavsky M. M. international private law: Textbook. The 3rd edition revised and expanded [Text] / M. M. Boguslavsky. - M.: Lawyer, 1998. - p.408

3. Prospects of unification vector of Europeanization of contract law / A. Yu. Diminska //

international Congress of European law Collection of proceedings: - Odessa: Phoenix, 2017. – P. 31-34.

4. Vilkova N. D. methods of unification of the law of international commercial contracts / N. G. Vilkova // State and law. - 1998. - № 7. - P. 73-78.

5. K. Yashchenko Unification of legal norms and harmonization of national legislation as a means of approximation of legal regulation in the member States of the European Community / K. Yashchenko // Ukrainian journal of international law. - 2002. - № 3. – P. 95 - 103.

6. General analysis of acts of "soft law" ("soft law") in the law of the European Union / P.O.Grimalyuk // the Carpathian legal Bulletin. - Issue 3 (6). - 2014. – P. 340 - 349

7. Principles of international commercial contracts UNIDROIT / translation from English. A. S. Komarova. – М.: Statut, 2006. -p. 735

8. The principles of European contract law. Comments and recommendations / translation from English. LLC Association of exporters and importers ZED. – К.: Association "ZED", 2013. - p.304

9. Model rules of European private law / translation from English.; scientific edition of N. Yu. Rasskazova. - M.:Statute, 2013. - p.989

10. Belov V. A. Code of European contract law — European Contract Code: General and comparative legal commentary. At 2 kn. Book 1 / V.A. Belov. - Moscow: Yurayt Publishing House, 2017. - p. 308. Series: Professional comments

11. Electronic resource. Mode of access: www.trans-lex.org

12. About foreign economic activity: the Law of Ukraine of April 16, 1991 № 959-ХІІ // Vedomosti of the Verkhovna Rada of the USSR. - 1991. - №29. - p. 377

13. On international private law: Law of Ukraine of June 23, 2005 № 2709-ІV // Vedomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2005. - № 32. - p.422

14. Drozdov-Tikhomirov A. A. Sets of principles of contract law as a tool for regulating transactions in international commercial turnover: dissertation abstract for the degree of candidate legal Sciences (specialty 12.00.03) / A. A. Drozdov-Tikhomirov. - М., 2011. - P.26.

Мілаш В. Европеизации хозяйственного договорного права Украины как направление правовой интеграции. - Статья.

Статья посвящена вопросам Европеизации хозяйственного договорного права Украины в контексте евроинтеграции. Особое внимание сосредотачивается на понимании сущности и соотношении процессов унификации и гармонизации в сфере договорного права и их результатах.

Ключевые слова: *Европеизация, унификация, гармонизация, евроинтеграция, европейский договорное право, принципы европейского договорного права, мягкое договорное право.*

Milash V. Economic contract law of Ukraine Europeanization as a law integration line. – Article.

This article is dedicated to the questions of the economic contract law of Ukraine Europeanization

in the context of eurointegration. Special attention is concentrated on the conception facts and process correlation of the unification, harmonization and results in the sphere of contract law.

Key words: *Europeanization, unification, harmonization, eurointegration, European commitment (contract) law, European contract law principles, easy contract law.*

Авторська довідка:

Мілаш Вікторія Сергіївна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2018 р.

Рецензент: д.ю.н., проф. О. В. Шаповалова.

